

GENÇ MÜTEFEKKİRLER DERGİSİ

(GEMDER)

e-ISSN: 2718-000X

Yıl: 2, Cilt: 2, Sayı:1

Haziran-2021

MAKALE BİLGİLERİ

Kur'ân'da Göklerin Şeytanlardan Korunma Mes'elesi

**The Issue of Protecting The Skies From The Devils In The
Qur'an**

YAZAR

Mahmut SÖNMEZ

İğdır Üni. İlahiyat Fak. Tefsir Bilim Dalı

Dr. Öğretim Üyesi mahmutsonmez25@hotmail.com

Orcid: 0000-0002-1709-327X

Yayın Bilgisi

Yayın Türü: Araştırma Makalesi

Makale Geliş Tarihi: 30.05.2021

Makale Kabul Tarihi: 16.06.2021

Sayfa Aralığı: 26-59

Öz: İnsanoğlu dünyaya gözünü açtığı anda dikkatini çeken şeylerin başında gündüzün dünyamızı aydınlatan güneş ve geceyin ışıl ışıl parlayan ay ve semaya serpilmiş halde parıldayan yıldızlar gelmektedir. Sema'nın süsleri olan bu harika varlıklar görünüp kaybolmalarıyla sürekli insanoğlunun merakını tahrik etmiştir. Ayrıca yıldızların oluşturduğu "yıldız kümeleri" denilen burçlar da insanlığın dikkatini çeken önemli gök cisimlerinden olmuşlardır. Bunların yanında ara sıra bazı yıldızların ışık süzmesi halinde dünyaya doğru hızlıca düşmeleri de insanoğlunun sürekli merakını uyandıran hadiseler grubuna girmişlerdir. Bu makalede "yıldız kayması" denilen bu olay, Kur'an penceresi açısından değerlendirilmiş, bunların ulvi âlemlerden gelecek ile ilgili haberleri kulak hırsızlığı ile almak isteyen şeytanlara atılan "şihâblar" olduğu belirtilmiştir. Bu şihâbların bazen gökyüzünde kaydığı gözlemlenen kuyruklu yıldız, bazen de "gök taşları, meteorlar" veya astronomlarca bilinen ve gözle görülebilen "yakıcı ve delici parlak ışıklar" olduğu belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kur'ân, Gökler, Şeytan ve Korunma

Abstract: When mankind opens his eyes to the world, the most important things that attract attention are the sun that illuminates our world during the day and the brightly shining moon and stars that shimmer in the sky at night. These wonderful beings, which are the ornaments of the Sema, have constantly aroused the curiosity of mankind with their appearance and disappearance. In addition, the zodiac signs called "star clusters" formed by the stars are also among the important celestial bodies that attract humanity's attention. In addition to these, the occasional falling of some stars towards the earth in case of light filtering has been among the events that constantly arouse the curiosity of human beings. In this article, this event, called "starfall", has been evaluated in terms of the window of the Qur'an, and it has been stated that these are "shihabs" thrown at the devils who want to receive news about the future from the sublime realms by stealing their ears. It has been stated that these shihabs are sometimes comets that are observed to glide in the sky, and sometimes "meteorites, meteorites" or "burning and piercing bright lights" known and visible to astronomers.

Keywords: The Qur'an, Heavens, Satan and Protection

Giriş

Göğün kulak hırsızlığı yapmak isteyen şeytanlardan korunması mevzusu, Kur'an-ı Kerim'de Hicr, Saffât, Cin ve Mülk sûrelerinde ele alınmıştır. Bu sûrelerde geçen "şeytân" kelimesi, "cin" anlamında kullanılmıştır.¹

"Cenne" kökünden türemiş olan Cin kelimesi sözlükte, "örtmek, gizlemek" anlamına gelmektedir ki, görülmeyen varlıklara bu isim verilmiştir. Melekler, cinler, kabirde bulunanlar ve ev yılanları bu özelliklerinden dolayı bu ad altında zikredilmişlerdir.² Aynı kökten türemiş olan "Cânn" kelimesi de cin ve şeytân anlamında kullanılmaktadır. Câhiliye döneminde Arapların da meleklerle cin dedikleri bilinmektedir.³ İblis'in de cinlerden olduğu Kur'an'da haber verilmiştir.⁴ Ayrıca cinlerin kâfirlerine de şeytân denilmiştir.⁵

Bu sûrelerde "kulak hırsızlığı yapmak isteyen şeytanlar" mevzusunun tekrar edilmesi, cahiliye Arap kültüründe mevcut olan bir durumdan kaynaklanmaktadır. Onlar, büyücü, kâhin, şair ve sihirbazların cinlerle irtibatlı olup onlardan ilham aldıklarına, cinlerin de gökten kulak hırsızlığı yoluyla haberler çalıp bunları kâhinlere verdiklerine ve bu yüzden onların ardından gökte kayan ışıklar atıldığına inanıyorlardı.

Câhiliye dönemi Araplarında inanılan kehânetin, çeşitli şekilleri vardı. Birinci şekle göre kâhin cinlerden bir dost edinirdi ve bu cin, göklerden çaldığı haberleri kâhine aktarırdı.⁶ İlgili âyet ve hadis-

¹ Hicr: 15/16-18; Saffât: 37/6-10; Mülk. 67/5.

² İsmail b. Hammâd el-Cevherî, *es-Sihah Tacü'l-Lûgati ve Sihahü'l Arabiyye*, (thk. Ahmed Abdulğafur Attar), Daru'l-Kütûbi'l-Arab, Mısır, 1377, V, 2093; İbn Manzûr, Ebu'l-Fazl Muhammed b. Mükerrrem b. Ali el-Ensârî, *Lisânu'l-Arab*, Daru's-Sadr, Beyrut, 1968, XIII, 92-101.

³ En'am, 6/100; Saffât, 37/158-159.

⁴ Kehf: 18/50.

⁵ Babanzade Ahmed Naim, *Sahih-i Buhari Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercemesi ve Şerhi*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1980, II, 403.

⁶ Muhammed b. İsmail el-Buhârî, *Sahîhu'l-Buhârî (el-Câmiu's-Sahîh)*, I-VIII, İstanbul, 1413/1992, *Tefsir*: 34/1; Ebu'l Hüseyin Müslim b. el-Haccâc b. Müslim el-Kuşeyrî,

lerden anlaşıldığı üzere, kâhinliğin bu kısmı Hz. Peygamber'in gönderilmesi ile sona ermiştir.⁷ Yeryüzünde meydana gelen gizli hususların cinler tarafından dostu olan kâhinlere aktarılması da kehanetin ikinci kısmını oluşturmaktaydı. Bunların aktardıkları haberler, "gaybî bilgiler" olmadıkları gibi geleceğe dair bir haber cinsinden de değildi. Meleklerden kulak hırsızlığı yoluyla elde edilmiş bilgiler olması ise, tamamen imkânsızdı. Bu tür haberler, genelde yeryüzünde meydana gelen, fakat bazı insanların erişemediği, ancak cinlerin görüp bilebildikleri uzak veya yakın geçmişe dair haberler kabilinden olabilecek şeylerdi. Bu bilgiler gayba ve istikbâle dair ise, kesinlikle yalandır, ilâhî bir kaynağı olmayıp, cin ya da kâhin tarafından uydurulmuşlardır. Bu tür haberler, çalınan bir şeyin yerinin söylenmesi, hırsızlığın failinin haber verilmesi, insana, kendisine kimin düşman olduğunun bildirilmesi gibi bazen doğru çıkabilmekle beraber, çoğunlukla asılsız çıkan ihbarlardı. İnsan bunlara inanarak, suçsuz birtakım kişileri suçlu zannedebilir, dostu olan kimseyi düşman bellebilir. Arkadaşlıklar, akrabalıklar sona erebilir, masum insanlar zarar görebilir. Kavga, cinayet vs. kötü olaylar meydana gelebilir.⁸ Bu sebeple, bu tür kâhinlerin söylediklerine inanmak da kesinlikle haramdır, günahtır. Bu konu halkımız arasında iyi anlaşılmadığı için, bir kısım insanımız kâhinlere gitmekte, onların geçmişe yönelik olarak verdikleri bazı bilgiler doğru çıktı diye, onların her söylediğini tasdik etmekte, gayb ve geleceğe dair verdikleri yalan ve asılsız bilgilere de inan-

Sahih-i Müslim, İhyau't-Turasi'l-Arab, Beyrut, "t.y.", *Selâm*, 124; Ebu İsa Muhammed bin İsa et-Tirmizî, *es-Sünenü't-Tirmizî*, (thk. İbrahim Utve), el-Mektebetü'l-İslâmiyye, Mısır, "t.y.", *Tefsîr*: 34/2-4.

⁷ Bkz. Hicr: 15/18; Saffât: 37/6-10; Cin: 72/8-10; Buhârî, *Menâkıbü'l-Ensâr*, 35; Tirmizî, *Tefsîr*, 72/2

⁸ Ebû Zekeriyâ Yahya b. Şeref b. Mürî en-Nevevî, *Minhâc Şerhu Sahih-i Müslim b. Haccâc*, (thk. Şeyh Halil Me'mûn b. Şihâ), Dâru'l-Ma'rife, Beyrut 1427, XIV, 223; Ahmet Davudoğlu, *Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi*, I-XII, Sönmez Neşriyat, İstanbul 1977, IX, 5872.

makta, bu şekilde din ve dünya hayatları açısından tamiri güç zararlara uğramaktadırlar.

Câhiliye döneminde ve günümüzde mevcut olan kehânetin üçüncü kısmı ise, münecimlerin yoludur. Bunlar yıldızlara bakarak bir takım manalar çıkardıklarını iddia etmektedirler. Nevevî'nin (ö. 676/1277) bildirdiğine göre, bu çeşit kâhinlik yapan kimselere Cenab-ı Hak bir çeşit kuvvet ve kabiliyet de vermiş olabilir. İkinci gurup kâhinlerin sözlerinde olduğu gibi, bunların yıldızlardan çıkardıkları kehanetlerinde de yalan çoğunluktadır. Arrâf denilen kimseler de buna dâhildir.⁹ Bu cümleden olarak günümüzde gazete sayfalarında yer alan fal köşelerinde, burçlarda ve astroloji uzmanı geçinen kâhinlerin gelecekte haber veren sözlerini de üçüncü tür kehanet grubuna giren şeyler olarak ifade edebiliriz.

Semanın korunmasına dair Kur'an'da bu ayetlerin sıkça tekrarlanması, Câhiliye zihninde kök salmış olan "münecim-kâhin" söylemini zihinlerden tamamen söküp atma gayesine matuftur. Çünkü vahiyle bildirilen hakikatlerin, zihinlerde tam manasıyla kabul görmesi için bu yanlış düşüncelerin, ruh dünyalarından tamamen arındırılması gerekmektedir. Bu âyetlerde gökyüzünün Hz. Peygamber'in nübüvvetinden sonra korunmaya başlandığı ve bundan böyle münecim ve kâhinlerin cinleri kullanarak gökyüzündeki meleklerin konuşmalarından "gayba dair bilgiler elde ettikleri" şeklindeki yanlış inanışların geçersiz ve imkânsız olduğu ifade edilmektedir. Artık "kulak hırsızlığı döneminin bitip Ceb-rail'in Hz. Peygamber'e ilahi bilgileri getirdiği "vahiy döneminin" başladığını¹⁰ bildirmektedir.

Tarih boyunca insanların merakını kamçılayan bu konu üzerinde müfessirler de Kur'an ve Hz. Peygamber'in hadisleri ışığında izahlar getirmişlerdir. Bu konunun arzedildiği âyetlerin siyak-

⁹ Nevevî, *Mînhâc*, XIV, 223; Davudoğlu, *Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi*, IX, 5872.

¹⁰ Muhammed Abid el-Cabirî, *Fehmü'l-Kur'an*, Çev. Muhammed Coşkun, Mana Yayınları, İstanbul, "t.y.", II, 83.

sibakına/bağlamına bakıldığında üç önemli noktanın vurgulandığı görülecektir. Bunlardan birincisi, gökyüzünün burç ve yıldızlarla süslenmesi, ikinci olarak yıldızların bir kısmı ile şeytanların taşlanması, üçüncü olarak da bunun sonucunda gökyüzünün şeytanlardan korunması mes'elesidir. Biz de bu konuları Kur'an'ın ele aldığı şekilde sunmaya gayret edeceğiz. Bu şekilde konu ile ilgili aktarılan değişik rivayetlerin daha net bir şekilde anlaşılması sağlanmış olacaktır.

1. Gökyüzünün Burç ve Yıldızlarla Süslenmesi

Semanın burç ve yıldızlarla tezyin edilmesi konusu ilk defa Hicr Sûresinde ele alınmıştır. Bu sûre, Hz. Peygamber'in gizli davet döneminden sonra bu çağrıyı açık bir şekilde ilan etmeğe başladığı dönemin başında nazil olan sûrelerdendir.¹¹ Sûrede Allah'ın birliği, peygamberlik, öldükten sonra dirilme ve ceza gibi temel İslam inançları ele alınmaktadır. Sûrenin ağırlık noktasını da çeşitli zaman ve asırlarda peygamberleri yalanlayanların ve azgınların yıkılıp yok olmaları teşkil etmektedir.

Cenab-ı Hakk, çalışmamızın asıl konusu olan "Biz gökte bir takım burçlar yarattık" âyetinden önceki âyetlerde nübüvveti inkâr edenlerin şüphelerini mukni delillerle isbat ettikten sonra, Allah'ın varlık ve birliğini gösteren; ilim ve kudretine şahitlik eden bu kâinat kitabına serpiştirilmiş olan açık mucizelerden bahsetmiştir. Bu cümleden olarak semavâtta Allah'ın varlık ve birliği ile ilgili olarak şöyle buyurmuştur: *وَلَقَدْ جَعَلْنَا فِي السَّمَاءِ بُرُوجًا وَرِيَّاهَا لِلنَّاطِقِينَ* "Gerçekten Biz gökte bir takım burçlar yarattık ve onları seyredenler için süsledik."¹² Bu âyet tevhid delillerinin zikredildiği "âyetler cümlesinin" ilk âyetidir. Tevhidin delilleri de semavî/gökteki ve arzî/yerdeki diye iki kısma ayrıldığından, önce semavî delilleri zikrederek, "Gerçek-

¹¹ Cabiri, *Fehmü'l-Kur'an*, II, 9.

¹² Hicr, 15/16.

ten Biz gökte bir takım burçlar yarattık ve onları seyredenler için süsle-
dik” diye hitaba başlamıştır.¹³

Âyette geçen “burûc lafzı, “be-re-ce” kökünden türemiş bir isimdir. Bu kök, “yükselmek, ortaya çıkmak, zahir olmak” anlamına gelmektedir. Aynı kökten gelen “be-ri-ce” de “gözün beyazının siyahını tamamen kaplaması, gözün güzelleşmesi ve iki kaşın arasının uzak olması”¹⁴ gibi anlamlara gelmektedir. Aynı kökten türeyen “teberrace” kalıbı da “kadının süslenip süsünü kocasından başkasına göstermesi” anlamına gelmektedir.¹⁵ Burç ise sözlükte, “yüksek köşk, kule bina etmek” manasında kullanılmaktadır. Kalelerin kulelerine burç denildiği gibi, klasik astronomi terimi olarak güneşin bir yılda takip ettiği düşünülen yörüngeyi içlerinden geçtiği, belli sembollerle gösterilen on iki takımyıldızından her biri için de burç kelimesi kullanılmaktadır.¹⁶ Bunların yanında “büyük takımyıldızlarına” da burûc denilmiştir.¹⁷ Aynı zamanda bir sûrenin de özel ismi olan burûc sözcüğü, Kur’ân-ı Kerim’de dört yerde çoğul formuyla kullanılmıştır.¹⁸ Bu kelime bir yerde “kale burcu,”¹⁹ konumuz olan âyetin de dâhil olduğu diğerlerinde ise “yıldız kümeleri” veya “takımyıldızları”²⁰ anlamında kullanılmıştır.

¹³ Fahrüddin er-Râzî, *et-Tefsîrû'l-Kebîr=Mefatihü'l-Ğayb*, Beyrut, Daru İhyai't-Türasî'l-Arabî 1420, XIX, 129.

¹⁴ Ebü'l-Kasım Hüseyin b. Muhammed b. Mufaddal Râğîb el-İsfahânî, *Müfredâtu Elfazî'l-Kur'ân*, (thk. Safvan Adnan Dâvûdî), Dâru'l-Kalem, Dımaşk, 2002, s. 115; İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, II, 211; Ebü'l-Feyz Muhammed b. Muhammed ez-Zebîdî, *Tâcü'l-Arûs min Cevâhiri'l-Kâmûs*, Kahire, Dâru'l-Hidâye, “t.y.”, I, 299.

¹⁵ Ebu Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebîbekr, Kurtubî, *el-Câmi' li-Ahkami'l-Kur'ân*, (thk. Ahmed el-Birdunî ve İbrahim Edfîş), Daru Kütübî'l-Mısriyye, Kahire, 1384/1964, X, 9-10.

¹⁶ Kürşat Demirci, “Burç”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Ankara, TDV Yayınları, 1992, VI, 421-422; İlhan Kutluer, “Burûc”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Ankara: TDV Yayınları, 1992, VI, 422-424.

¹⁷ Kurtubî, *el-Câmi' li-Ahkami'l-Kur'ân*, X, 9-10.

¹⁸ Muhammed Fuad Abdülbâki, *el-Mucemû'l-Müfrehes li Elfazî'l-Kur'âni'l-Kerim*, (III. bsk.) Daru'l-Fikr, Beyrut, 1992, s.117.

¹⁹ Nisâ 4/78.

²⁰ Hicr 15/16; Furkân 25/61; Burûc 85/1.

Antik Yunan astronomi geleneğinin İslâm dünyasındaki etkisinin başladığı dönemlerden itibaren kaleme alınan eski tefsirlerin çoğunda buradaki burçlar genellikle “ayın ve güneşin menzilleri” şeklinde açıklanarak bilinen on iki burcun adları sıralanmıştır.²¹ Tabiin müfessirlerinden Mücâhid, Katâde, Hasan el-Basrî ve Mukâtil, “burç” kelimesini, “gökteki yıldız kümeleri” olarak yorumlamışlardır.²² Yine bu konuda Abdullah b. Abbas’tan burç kelimesiyle ilgili biri “güneş ve ayın durakları, yani menzilleri ve diğeri de semada meleklerin bekçilik yaptıkları yüksek saraylar” olmak üzere iki farklı görüş nakledilmiştir.²³

Taberî (ö. 310/923) âyet-i kerime’de zikredilen “burçlardan” maksadın, göklerdeki gezegenler veya bu gezegenlerin takip ettikleri yörüngeler yahut da bu gezegenlerin, yörüngelerinde hareketlerine devam ettikleri sırada, belli yer ve zamanlarda almış oldukları konum ve durumlar²⁴ olduğunu zikretmiştir.

Zemahşerî (ö. 538/1144) âyetteki “burçlar” lafzından on iki burcun kastedildiğini, bunların göğün köşklere benzetilmelerinden dolayı bu şekilde isimlendirildiklerini belirtmiştir. Ayrıca bunlara “ayın menzilleri olan yıldızlar” veya” göğün kapıları” da denildiğini zikretmiştir. Bunların yanında “yıldızların büyükleri” olarak ortaya çıkıp göründüklerinden dolayı burûc ismi verildiğini de ifade etmiştir.²⁵

²¹ Hayrettin Karaman, Mustafa Çağrıncı, İbrahim Kâfi Dönmez ve Sadrettin Gümüş, *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, Ankara: I-V, DİB Yayınları, 2007, III, 309-311.

²² Ebû Cafer Muhammed b. Cerir et-Taberî, *Câmiu'l-Beyân an Te'vili Âyi'l-Kur'ân*. thk. Ahmed Muhammed Şakir, Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 2000, XVII, 76-77; Kurtubî, *el-Câmi' li-Ahkâmi'l-Kur'ân*, X, 9.

²³ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, XVII, 76-77; Ebû Muhammed Hüseyin b. Mesûd el-Begâvî, *Me'âlimu't-Tenzîl*, (thk. Muhammed Abdullah en-Nemir, Osman Cum'a Dâmiriyeye ve Süleyman Müslim el-Harş), Dâru Taybe, Riyâd, 1409, IV, 371; Kurtubî, *el-Câmi' li-Ahkâmi'l-Kur'ân*, X, 9.

²⁴ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, XVII, 76-77.

²⁵ Ebu'l-Kasım Mahmud b. Amr b. Ahmed Cârullâh ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf 'an Hakâik-i Gavâmizi't-Tenzîli ve 'Uyûni'l-Ekâvili fî Vücûhi't-Te'vil*, Daru'l-Kitabî'l-Arabi, Beyrut, 1407; II, 574.

Beğavî (ö. 516/1122), burçları, "büyük yıldızlar"²⁶ olarak yorumlarken; İbni Kesir de (ö. 774/1373) burçlar hakkında Mücâhid, Saîd İbn Cübeyr. Ebu Salih, Hasan ve Katâde'den nakil ile bunların büyük yıldızlar olduklarını ve ayrıca Hz. Ali, İbn Abbâs, Muhammed b. Kâb, İbrahim en-Nehâî ve Süleyman b. Mihrân el-A'meş'in de burçların gökte koruyucular için (hazırlanmış) köşkler olduğu²⁷ bilgisini aktarmış ve birinci görüşün daha isabetli olduğunu belirtmiştir.

Kurtubî (ö. 671/1273) bu âyette geçen bürûc kelimesini, "köşkler ve konaklama yerleri" olarak açıkladıktan sonra İbn Abbâs'tan; "Biz, semada güneşe ve aya burçlar yani, konaklama yerleri yarattık" bilgisini zikretmiştir. Daha sonra bu burçların isimleri şöyledir diyerek bunları; "Hamel /koç, Sevr /boğa, Cevza/ikiz, Seratan/yengeç, Esed/aslan, Sümbüle/başak, Mizan/terazi, Akrep, Kavs/yay, Cedy/oğlak, Delv/kova ve Hut/balık" diye saymıştır. Ayrıca Ebû Salih et-Teymî'den (ö. 101/719) "Burçların, büyük yıldızlar demek olduğunu ve burçlarla yedi gezegenin kastedildiğini" nakletmiştir. Burçlarla ilgili son olarak da başka bir topluluğun ise, "Allah'ın gökte yaratmış olduğu ve içinde koruyucu bekçilerin bulunduğu "yüksek köşk ve evler"²⁸ olduğunu aktarmış, fakat bunlar arasında herhangi bir tercihte bulunmamıştır.

Ebussuud Efendi de (ö. 982/1574) burçların, "durum ve özellikleri farklı olan gezegenlerin dolaştıkları meşhur on iki burç olduğunu belirtmiş, cumhûrun göğün düz olduğu konusunda ittifak ettiklerini, bunun yanında burçların ise, rasat ve deney ile farklı olduklarının sabit olduğunu"²⁹ ifade etmiştir.

²⁶ Ebû Muhammed Hüseyin b. Mesûd el-Beğavî, *Me'âlimu't-Tenzil*, (thk. Muhammed Abdullah en-Nemir, Osman Cum'a Dâmiriyye ve Süleyman Müslim el-Harş), Dâru Taybe, Riyâd, 1409, IV, 371.

²⁷ Ebu'l-Fida İsmail b. Ömer b. Kesir el-Kureşî, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, thk. Sami b. Muhammed Selam, Daru't-Tayyibe, 1420/1999, IV, 528-529.

²⁸ Kurtubî, *el-Câmi li-Ahkâmi'l-Kur'ân*, X, 9.

²⁹ Ebussuud Efendi, Muhammed b. Muhammed b. Mustafa el-İskilibî el-İmadî, *İrşâdu'l-Aklî's-Selim ila Mezaya'l-Kitabi'l-Kerim*, (thk. Halid Abdulğani Mahfuz), Daru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, 2010, V, 70.

Son devrin en önemli müfessirlerinden Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır da burcun, aslında “yüksek köşk” demek olduğunu, gökte özel bir şekilde toplanmış takımyıldızların toptan görünüşlerine de bu mana ile burç denildiğini belirterek bu takımyıldızlarının en meşhur olanlarının on iki tane olduğunu zikretmiştir. Bunların buldukları yerlere "mıntakatü'l-bürûc"/burçlar mintakası denildiğini ve buranın da güneşin bir yerden diğer bir yere geçme noktalarını sınırlayan Yengeç burcu yörüngesi ile Oğlak burcu yörüngesi arasındaki kuşak olduğunu ifade etmiştir. Gökteki burçların yalnız bu on iki burçtan ibaret olmayıp sayılarının pek çok olduğunu belirten Yazır, bunların bir çoğunun on iki burcun içinde olduklarını, fakat Büyükayı ve Küçükayı kümesi gibi kutuplar bölgesinde de mevcut olanların bulunduğunu belirtmiş, âyetteki “burçlar” lafzının, belirsiz çoğul kipi ile ifade edilmiş olmasını da bu görüşüne delil olarak göstermiştir. Bütün bu açıklamalardan sonra, burç denildiğinde ilk önce yüksek bir köşkün varlığının anlaşıldığını, ikinci olarak bu köşkün maddesinde yıldızların bulunduğunu ve üçüncü olarak da yıldız lafzında, ışık anlamının mevcut olduğunu ifade etmiştir.³⁰

Ayrıca Yazır, burç kelimesinin ifade edildiği Furkan Sûresi, 60. Âyetin izahında yukarıdaki bilgilere ilaveten, gökyüzünde her yıldız topluluğuna ve özellikle de bir arada bulunan yıldız takımlarından her birine burç veya suret ismi verildiğini belirtmiştir. Bunları, yeryüzü haritasında şehirler ve şehir haritasında yüksek ve büyük binalar nasılsa, burçların da gökyüzü haritasında onlara benzediğini ifade etmiştir. Bununla beraber, bu on iki burç'un görünüşe göre olduğunu, fezayı kesmiş gibi kabul edilen altı dairenin ikiye bölünmesi ile elde edilen on iki bölümden biri olarak kabul edildiği ve daha açık ifade ile bunların “yıldız topluluğu” değil, böyle olduğu kabul edilen birer bölüm olduklarını belirtmiştir.

³⁰ Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili*, Eser Neşriyat, İstanbul, 1979, V, 3047-3048.

Daha sonra âyetin açık manasına göre, burçların “var sayılan” şeyler değil, güneş ve ay gibi yaratılmış “gerçek cisimler” olduğunu ifade etmiştir.³¹

Burç lafzının geçtiği Buruc Sûresi 1. Âyetin de ise, burç’un aslında “görünen şey” demek olup daha sonraları her bakanın gözüne çarpacak şekilde görünen kasr-ı âlî/yüksek köşk manasında hakikat olduğunu belirtmiş ve şehir surlarının, kalelerin yüksek yerlerine de aynı şekilde burç denildiğini ifade etmiştir. Bunlara benzetme yoluyla veya “görünme” anlamında gökteki yıldızlara veya büyüklerine ya da bazı yıldızların bir araya gelmesinden ortaya çıkan görüntülere de burç denildiğine dikkat çekmiş, özellikle, bildiğimiz on iki burçta yani Koç, Boğa, İkizler, Yengeç, Aslan, Başak, Terazî, Akrep, Yay, Oğlak, Kova ve Balık burçlarında hakikat olduğunu³² belirtmiştir. Yazır burçların, “bîrer köşk manasıyla tasvir edildiği” görüşünü daha isabetli olduğunu belirtmiştir. Bu anlamın, benzetme yoluyla yıldızların bütünü için düşünülebilece de bununla yüksek ve apaçık oluşumlar görüntüsü veren “yıldız gruplarının” kastedilmiş olmasının daha açık olduğunu belirtmiştir. Bu arada on iki burç diye isimlendirilen burçların da birer itibari/varsayım olmakla beraber en çok bu mananın meşhur olması nedeniyle burçlar deyince hemen onların akla geldiğini zikretmiştir.³³

Dünyanın bir yıl içerisinde güneş etrafında dolaştığı yörüngenin on ikide birine tekabül eden yıldız kümelerinin her birine de “burç” denilmiş ve bunların altısı kuzey altısı da güney de olmak üzere on iki burç kabul edilmiştir. Burçlardaki yıldızların araları, farazi hatlarla birleştirilecek olsa, belli bir şekil meydana gelmektedir. Bu şekillerin bir kısmı arslan suretini, diğer bir kısmı terazî şeklini vb. şekiller gösterdiğinden o burçlara bilinen isimler veril-

³¹ Yazır, *Hak Dini Kur’ân Dili*, V, 3447-3448.

³² Yazır, *Hak Dini Kur’ân Dili*, VIII, 5688.

³³ Yazır, *Hak Dini Kur’ân Dili*, VIII, 5689.

miştir.³⁴ Astronomi biliminin ortaya koyduğu yeni bilgiler de dikkate alınarak burçlar, “yıldız kümeleri” veya “takımyıldızları” şeklinde yorumlanmıştır.³⁵ Ayrıca âyet-i kerimede “burûc” kelimesinin nekre ve çoğul olarak zikredilmiş olması, gökyüzünde daha keşfedilmemiş birçok yıldız kümelerinin var olduğuna işaret etmektedir.

Burçlardan bahseden diğer bir âyette de bu duruma şöyle işaret edilmektedir: *تَبَارَكَ الَّذِي جَعَلَ فِي السَّمَاءِ بُرُوجًا وَجَعَلَ فِيهَا سِرَاجًا وَقَمَرًا مُنِيرًا* “Gökte burçlar yaratan, orada bir ışık kaynağı (güneş) ve aydınlatıcı bir ay yaratanın şanı ne yücedir.”³⁶ Cenab-ı Hak bu âyetin bağlamında kâfirlerin, secde etmekten alabildiğine nefret ettiklerini anlatınca, tefekkür etmeleri halinde, Rahman'a ibadet ve secde etmenin gerekli olduğunu anlayacakları şekilde, “Gökte burçlar yaratan, orada bir ışık kaynağı (güneş) ve aydınlatıcı bir ay yaratanın şanı ne yücedir” diye buyurmuştur.³⁷ Bu âyette de gökyüzünde burçların, güneş ve ayın yaratılmalarına dikkat çekilmektedir. Kur'an'da buna benzer durumların tekrar edilmesinden maksat, ilâhî kudrete karşı idrakleri uyanık tutmak ve insanlığı bunlar üzerinde tefekkür ve araştırmaya sevk etmektir.

Burçların konu edildiği diğer bir âyet ise, Burûc Sûresinde geçmektedir ki, aynı zamanda bu kelime, sûreye de isim olmuştur. İlgili âyette şöyle buyrulmaktadır: *وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الْبُرُوجِ* “Burçlarla dolu göğe Andolsun...”³⁸ Yüce Allah, burçların çok dikkat çekici durumlardan dolayı bunlara yemin etmiştir. Şüphesiz ulvi âlemlerde yıldızların gerek ferdi gerekse toplu olarak sergiledikleri göz kamaştırıcı manzaralar, onları bu şekilde yaratıp bir plan doğrultusunda hikmetle hareket ettiren hakîm bir yaratıcısının varlığına şahadet etmektedirler. Dolayısıyla bunların hem dikkat çeken ya-

³⁴ Abdullah Yeğin, *Yeni Lügat*, Yeni Asya Yayınları, İstanbul, 1975, s. 71.

³⁵ Kahraman, *Kur'an Yolu*, III/309-311.

³⁶ Furkan, 25/61.

³⁷ Râzî, *et-Tefsîrû'l-Kebîr*, XXIV, 479.

³⁸ Burûc, 85/1.

ratılışları hem de akıl almaz şekilde buldukları menzillerde sükûnet içerisinde hareket etmeleri, tefekkür edilip üzerinde araştırma yapılması gereken antika eserlerdir.

Yüce Allah yeminle “gökte burçlar yarattığını” ifade ettikten sonra, ayetin devamında *وَزَيَّنَّاهَا لِلنَّاظِرِينَ* “Ve onları seyredenler için süsleyip bezedik” buymaktadır. Âyette geçen “zeyyenna” sözcüğü, “z-y-n” kökünden türemiş olup “güzel olmak, süslenmek, tıraş olmak ve şahlanmak”³⁹ gibi anlamlara gelmektedir. Aynı kökten türeyen “ziynet” kelimesi ise, kendisiyle süslenilen her şeye şamil olan bir kelimedir.⁴⁰

Âyette şekilleri değişik olan burçlar,⁴¹ gezegen ve yıldızlarla göklerin süslendiği⁴² ifade edilmektedir. Yani o çeşitli burçları, nurdan avizeleri, güzel manzaralarıyla gök, öyle güzeldir ki, dikkati çekmemesi, bakanların ibret almaması mümkün değildir.⁴³ Bu ifade ile kâinattaki güzelliğe, özellikle de semanın güzelliğine dikkat çekilmektedir. Bu durum, kâinatta görünen güzelliğin, onun yaratılışında planlanmış, maksatlı bir güzellik olduğunu göstermektedir. Karanlık bir gecede dikkatle gökyüzüne bakıldığında, birer inci tanesi gibi semaya serpilmiş bulunan yıldızların karanlıkları yararak bir parıldadığı bir kaybolduğu ve bakan kimselere mesaj göndererek kendilerini temaşa etmeye davet ettikleri anlaşılmaktadır.⁴⁴ Aynı şekilde mehtaplı bir gecede gökyüzüne bakıldığında semadaki eşsiz güzelliğin de seyredenleri kendisine hayran bırakacak şekilde mükemmel bir görünüşte olduğu görülür. Fakat kâinattaki sonsuz güzelliği görmek de ancak şuurlu ve duy-

³⁹ İsfahânî, *Müfredât*, s. 388; İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, XIII, 201-202; Cevherî, *es-Sihâh*, XXXI, 161.

⁴⁰ Cevherî, *es-Sihâh*, XXXI, 161.

⁴¹ Ebu Said Abdullah b. Ömer b. Muhammed eş-Şirâzî el-Beydavî, *Envâru't-Tenzîl ve Esrâru't-Te'vîl*, (thk. Muhammed Abdurrahman el-Mera'sli), Nşr. Müessesetü'ş-Şaban, Beyrut, 1418, III, 208.

⁴² Ebussuud, *İrşâdu'l-Aklî's-Selim*, V,70.

⁴³ Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili*, V, 3048.

⁴⁴ İbrahim Akgün, *Kur'ân'ın Işığında Tefekkür*, Gece Akademi Yayınları, Ankara, 2019, s. 116.

gulu bir bakışla mümkün olmaktadır.⁴⁵ Aynı şekilde bunun için bakacak, baktığını görecek, gördüğünün ilerisini sezip ibret alacak görüş sahibi olmak gerekmektedir. Ayrıca âyetin son kelimesi olan en-nâzırîn "gözlem yapanlar" ifadesi, onların gözlenebileceği ve bilimsel araştırmalar için gözlem yapılabileceği manası da ihsas ettirmektedir. Çünkü onlardaki çok ince ve dakik sanatlar, sadece gözleyenlere sanatsal bir süs zevki versin diye değil, bu durum aynı zamanda onların araştırılmaya değer antika sanatlar olduğunu göstermektedir.

Göklerin süslendirilmesinden bahseden diğer bir âyet-i kerime de Saffât sûresinde geçmektedir. Bu sûre de Hicr Sûresi gibi Hz. Peygamber'in gizli davet döneminden sonra dine daveti açık bir şekilde ilan etmeğe başladığı dönemde nazil olan sûrelere aittir.⁴⁶ Diğer Mekkî sûreler gibi "Allah'ın birliği, vahiy, öldükten sonra dirilme ve hesap"⁴⁷ vb. temel İslam inançlarını konu edinmektedir. Ayrıca sûre Arap ufkunda ve dini kültüründe yer alan ve başka sûrelerde de tekrarlanan bir başka sahneyi ele almaktadır. Bu da onların, büyücü, kâhin, şair ve sihirbazların cinlerle irtibatlı olup onlardan ilham aldıklarına, cinlerin de gökten kulak hırsızlığı yoluyla haberler çalıp bunları kâhinlere verdiklerine, bu yüzden onların ardından gökte kayan ışıklar atıldığına inanmalarındadır.

Bu ayette de dünyaya en yakın semanın yıldızlarla tezyin edildiği şöyle ifade edilmiştir: **إِنَّا زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِزِينَةِ الْكَوَاكِبِ** "Biz yere en yakın semayı yıldızlarla süsledik."⁴⁸

"Semayı yıldızlarla süsledik" ifadesindeki süs ile yıldızların kendilerinin, birbirlerine göre olan durumları itibarıyla pek büyük bir süs meydana getirdikleri anlaşıldığı gibi, onların ışıkları da

⁴⁵ Muhammed Seyyid Kutub, *Fî Zılali'l- Kur'ân*, Daru's-Şuruk, Beyrut, 1992, IV, 2133.

⁴⁶ Cabirî, *Fehmü'l-Kur'an*, II,83.

⁴⁷ Muhammed Ali es-Sabûnî, *Safvetü't-Tefâsir*, Daru's-Sabûnî li't-Tibaati ve'n-Neşr ve't-Tevzî', Kahire, 1417/1997, II, 97.

⁴⁸ Saffât, 37/6.

kastedilmiş olabilir.⁴⁹ Yazır'a göre de bu âyet, "yakın göğün süslendiğini bildirip, bu zahirî nurların ve süsün herkes tarafından bile his ve takdir edilebildiğini ve fakat daha yukarı göklerin böyle olmadığını"⁵⁰ ihtar etmektedir.

Göklerin yıldızlarla tezyin edildiğinden bahseden diğer bir âyet-i kerime ise, Mülk Sûresinde geçmektedir. Bu sûre de "Boykot Dönemi" sonrası hicrete hazırlık yapıldığı dönemlerde nazil olan sûrelere aittir.⁵¹ Sûrede Allah'ın varlığı, azameti, her şeye kadir olduğu isbat edilmekte, onun vahdaniyetinin delilleri ortaya konulmakta, öldükten sonra diriliş, mahşer ve hesaba dair haberler verilmektedir.⁵² Bu cümleden olarak Allah'ın varlığına yedi göğü yaratmış olması, onları gezegenlerle, ışık saçan yıldızlarla süslemiş olması, şeytanları taşlamak için o yıldızları musahhar kılması ve kudret ve ilminin buna benzer tecellileri delil gösterilmek suretiyle bu hususlar daha da pekiştirilmiştir.

Konuyla ilgili âyette, *وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ* "Yemin olsun ki biz, (dünyaya) en yakın olan göğü kandillerle donattık..."⁵³ buyurularak yıldızların semanın süslü aydınlatıcı kandilleri olduğuna dikkat çekilmiştir. Bu âyetin siyak ve sibakında da Allah'ın azameti, kudreti, kâinattaki hükümranlığı, her şeyin kendisinin kudret elinde olduğu vurgulanarak evrende istediği gibi tasarrufta bulunabileceği ifade edilmiş ve sonraki âyetlerde ise, O'nun kudretinin eserlerinden örnekler verilmiştir.

Gökyüzündeki yıldızların manzarası, kalpleri büyüleyen bir güzelliğe sahiptir. Kur'an ruhları göklerin ve kâinatın güzelliğine çevirmektedir. Çünkü varlıktaki güzelliği kavrayınca varlıkları yaratanın güzelliğini kavramak daha kolay ve sağlıklı olur. Şüphesiz ki beşer kalbinin en mutlu olduğu anlar kâinattaki ilahî güzelli-

⁴⁹ Ebussuud, *İrşâdu'l-Aklî's-Selîm*, VII, 184.

⁵⁰ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, VI, 4047-4048.

⁵¹ Cabirî, *Fehmü'l-Kur'an*, II, 351.

⁵² Vehb b. Mustafa ez-Zühaylî, *et-Tefsiru'l-Münir fi'l-Akudeti ve's-Şeriatı ve'l-Menhec*, Daru'l-Fikri'l-Muasır, Beyrut, Dimeşk, 1418, XXIII, 61-62.

⁵³ Mülk, 67/5.

ği ve yaratıcı kemali görüp seyrettiği anlardır. Çünkü o anlar doğrudan doğruya ilahî güzelliğe ulaşmak ve onunla kucaklaşmak için birer giriş ve hazırlık mahiyetindedir.⁵⁴

Semavât ibret alacaklar için güneş, ay ve yıldızlarla tezyin edilmiştir. Bu yıldızların bir kısmı sabit diğer bir kısmı ise, seyyardır. Gökyüzünde her gece hemen hemen aynı hizada görünen, diğer yıldızlara göre mevkilerinde fazla değişiklik olmayan uzaya aynı miktarda enerji göndererek parlaklıklarını muhafaza eden yıldızlara "sabit yıldızlar" adı verilir. Eskiden beri tamamen sabit olarak bilinen bu yıldızlar, aslında tam manası ile değil, diğerlerine nispetle sabit olarak algılanmışlardır. Kuvvetli teleskoplar vasıtasıyla ışık tayflarının incelenmesi sonucunda, bu yıldızların bize göre belli bir hızla yaklaştıkları veya uzaklaştıkları anlaşılmıştır. Bu yüzden sabit yıldızlar denildiğinde onların da özel harekete sahip oldukları unutulmamalıdır. Seyyar yıldızlar ise, gezegenlere benzeyen yıldızlardır. Bunlar bir müddet başka bir yıldızın etrafında döner veya küçük yıldızlar içine girerek onların kumandanı durumuna geçerler. Yıldızların parlaklığı, tıpkı Güneş'in enerjisini uzaya yaydığı tarzda, içindeki hidrojen gazının yanması ile etrafa saldığı enerji miktarı ile orantılıdır.⁵⁵

Hangi gruba dahil olursa olsun, bütün yıldızların yaratılışlarında olduğu gibi, hareketlerinde de belli bir nizam hakimdir. Bu nizam çok hassas hesaplara dayanmaktadır. 15-20 milyar yaşında olduğu tahmin edilen kâinat,⁵⁶ en ufak bir aksaklığa meydan vermeden seyahat ettirilmektedir. Elbette feza denizinde seyyar ve sabit yıldızların, herhangi bir kazaya meydan vermeden hareket ettirilmesi gibi harika icraatlar, ilim, irade ve kudreti bütün kâinatı ihata eden nihayetsiz haşmet ve azamet sahibi bir zatı, akıl sahibi insanlara bildirmektedir.

⁵⁴ Kutub, *Fî Zılalî'l-Kur'an*, VI, 3634.

⁵⁵ Hüseyin Demirkan, *Yıldızların Esrarı*, Yeni Asya Yayınları, İstanbul, 1978, s.17-19.

⁵⁶ Demirkan, s. 19.

Fezanın sabit, değişken ve seyyar yıldızları, adeta kâinat fabri-
kasının sema şehrinin süslü sarayları ve gemileri, gökyüzü şenliği-
nin dönme dolapları ve renkli havai fişekleri gibidir.⁵⁷ Şu uçsuz
bucaksız kâinat denizinde milyarlarca yıldan beri her gün her gece
bu muhteşem tablolar tekrar tekrar gök kubbede resmedilmekte-
dir. Her şeyi bir sebep ve hikmetle yaratan Yüce Allah, elbette bu
kadar büyük manevraları da sebepsiz ve hikmetsiz yaratmamıştır.
Başımızın üzerinde ve tamamen bizim kontrolümüz dışında cere-
yan eden, fakat en küçük bir gürültüsü ve sarsıntısı bize hissetti-
rilmeyen bu dehşetli faaliyetler, elbette insanoğluna bir şeyler an-
latmaktadırlar. Uçsuz bucaksız okyanusta yol alan gemilerin, em-
niyetli sahillere ulaşmasına vesile olan bazı yıldızlar gibi, bunlar
da dünyada yaratıcısını arayan insanlara kılavuzluk etmektedirler.
Adeta, “bize bakın! Sizi buraya gönderen Zatı, bizi düşünüp tefek-
kür etmekle bulabilirsiniz” dercesine insanoğluna sessiz konuşma-
larıyla bağırırmaktadırlar. Fakat bu sessiz çığlığı, âyetin ifade ettiği
gibi sadece “basiret sahibi kimseler” duyabilmektedirler.

2. Şeytanların Semaya Çıkmak İstemeleri

Kur’ân-ı Kerîm ve bazı hadislerde, cinlerin haber çalmak için
göğe çıkmaya teşebbüs etikleri, fakat üzerlerine yıkıcı, delici ışınlar
gönderilmek suretiyle onların gökten kovuldukları anlatılmakta-
dır. Kur’ân-ı Kerîm’de bu konuda şöyle buyurulmaktadır: **وَحَفِظْنَا مَا**
مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ رَّجِيمٍ “Ve onu taşlanarak kovulmuş her şeytandan koruduk.”⁵⁸
Kur’an’da meleklerin gökten indięi,⁵⁹ semaya yükseldięi⁶⁰ bildiril-
mektedir. Ayrıca bütün güzel kelimelerin ve salih amellerin de
yeryüzünden Allah’a doğru yükseldięi beyan edilmektedir.⁶¹ El-
bette, yaratılış itibarıyla latif ve hafif olan cin ve şeytanlar da me-

⁵⁷ Demirkan, s. 6.

⁵⁸ Hicr, 15/16-17.

⁵⁹ Kadir, 97/4.

⁶⁰ Meâric, 70/4.

⁶¹ Fatır,25/10.

lekleri taklit ederek semaya çıkma teşebbüsünde bulunacaklardır ve Kur'an'ın ifadesiyle bulunmuşlardır.

Âyette ifade edilen şeytan kelimesi, "nun" harfini aslî harf olarak kabul eden kimi âlimlere göre sözlükte "uzaklaşmak, muhalefet etmek, haktan ve hayırdan uzaklaşmak" anlamındaki "ş-t-n" kökünden türemiştir.⁶² Nun harfini zâid olarak kabul eden bazı âlimlere göre ise, "öfkesinden kudurup yanıp tutuşmak" anlamındaki "ş-y-t" kökünden türemiş olup "haktan ve hayırdan uzaklaşmış, öfkesinden yanıp helâk olmuş varlık" anlamına gelmektedir.⁶³ Kur'ân'da, "şeytân" kelimesi cinlerin yerine de kullanılmıştır.⁶⁴ Bu husus, şeytânların "Cin" cinsinden olduklarına işaret etmektedir. Allah, Kur'ân-ı Kerim'i şeytânların indirmediğini,⁶⁵ Kur'ân'ın şeytân'ın sözü olmadığını⁶⁶ ve konumuz olan âyetlerde de onların vahiy dinlemekten, Yüce Topluluğu (Mele-i A'lâ) dinleyerek haber çalmaktan menedildiklerini, bu buyruğa karşı gelenlerin "şihâb"larla imha edildiklerini haber vermektedir.⁶⁷ Bunların yanında azgın olan cinlere, insanlara ve hayvanların hepsine şeytan dendiği gibi insanın bütün kötü huylarına da şeytan denmiştir.⁶⁸ Kur'ân-ı Kerim'de tekil ve çoğul formuyla seksen sekiz âyette geçen⁶⁹ şeytan sözcüğü tâğut ve iblis kelimeleriyle de ifade edilmektedir.⁷⁰

"R-c-m" kök harflerinden türeyen "racîm" kelimesi ism-i meful kalıbında sıfat-ı müşebbehedir. Bu kelime sözlükte, "taşlamak"

⁶² İsfahânî, *Müfredât*, s. 454; İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, XIII, 238; Cevherî, *es-Sihâh*, V, 2145; Zebîdî, *Tâcu'l-Arûs*, XXXV, 278.

⁶³ Cevherî, *es-Sihâh*, V, 2145; İsfahânî, *Müfredât*, s. 454; İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, XIII, 238; Zebîdî, *Tâcu'l-Arûs*, XXXV, 278; İlyas Çelebi, "Şeytan", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Ankara: TDV Yayınları, 2010, XXXIX, 99-101.

⁶⁴ Hicr: 15/16-18; Saffât: 37/6-10; Mülk. 67/5.

⁶⁵ Şuarâ: 26/210-212.

⁶⁶ Tekvîr: 81/25.

⁶⁷ Hicr: 15/16-18; Saffât: 37/6-10; Mülk: 67/5.

⁶⁸ İsfahânî, *Müfredât*, s. 454.

⁶⁹ Abdülbâki, *el-Mu'cemu'l-Müfehres*, s. 382-383.

⁷⁰ Bakara 2/257; Hicr 15/31.

anlamına gelmektedir.⁷¹ Bununla aynı kökten gelen *recm* ise, “taş atmak ve taşa tutmak” demektir. Bu kelime benzetme yoluyla “öldürülmek” manasına da gelmektedir.⁷² Konumuz olan *racim* kelimesi, *istiâre* yoluyla “lanetli, kovulan, sövülen, yalnız bırakılan, zan, evham” vb. anlamlara gelmektedir.⁷³ Kur’ân-ı Kerim’de altı yerde şeytanın sıfatı olarak geçen bu kelime⁷⁴ Hicr sûresi on yedinci âyetteki kullanımda olduğu gibi “kovulmuş” anlamına gelmektedir.

Kurtubî bu âyetin tefsirinde el-Kelbî’den (ö. 146/763) şu bilgileri aktarmıştır: “Semavât Hz. İsa dönemine kadar şeytanlardan korunmamıştır. Yüce Allah Hz. İsa’yı gönderince bu semaların üçünü korumaya aldı ve Resûlüllah’ın (s.a.s) peygamberliğine kadar bu böyle devam etti. Hazreti Peygamber’in peygamberliğinden sonra ise diğer semalar da korumaya alındı ve atılan alevli ateşlerle semalar şeytanlara karşı muhafaza edildi.”⁷⁵ Aynı şekilde Semerkandî (ö. 373/983) ve Fahreddin er-Râzî de (ö. 606/1210) İbn Abbas’ın buna benzer bir haberde şöyle dediğini nakletmişlerdir:

“Önceleri şeytanlar, semadan alıkonulmuyor, engellenmiyorlardı. O bakımdan semaya giriyor ve oradan aldıkları haberleri kâhinlere telkin ediyorlardı. Kâhinler de bu aldıkları kelimelere dokuz daha katarak bunları yeryüzündekilere anlatıyorlardı. Bu aktardıkları bilgilerin birisi hak dokuzu batıl idi. Kâhinler kendilerine bildirilen haberlerden herhangi bir şeyin gerçek olduğunu görünce, onların getirdikleri bütün bilgilerin doğru olduğunu zannettiler. Meryem oğlu İsa (a.s) dünyaya geldiği vakit şeytanlar üç semaya yaklaştırılmaz oldu. Muhammed de (s.a.s) dünyaya gelince bütün semalara yaklaştırılmaz oldular. O bakımdan şeytanlar-

⁷¹ İsfahânî, *Müfredât*, s. 345; İbn Manzûr, *Lisânu’l-Arab*, XII, 226-227.

⁷² Kurtubî, *el-Câmi’ li-Ahkâmi’l-Kur’ân*, X, 10.

⁷³ İsfahânî, *Müfredât*, s. 345; İbn Manzûr, *Lisânu’l-Arab*, XII, 226-227.

⁷⁴ Abdülbâki, *el-Mu’cemu’l-Müfehres*, s. 304.

⁷⁵ Kurtubî, *el-Câmi’ li-Ahkâmi’l-Kur’ân*, X, 10.

dan herhangi biri meleklerden bir söz çalmak istediğinde, alevli bir ateş ile taşlanır.”⁷⁶

Bu ifadelerden, şeytanların Hz. İsa'dan önce semanın bütün katlarına çıkabildikleri ve bu hususta onlara herhangi bir engelin konulmağı, fakat Hz. İsa'nın dünyaya gelmesiyle cinlerin sadece semavâtın üç katına çıkmalarına izin verildiği anlaşılmaktadır. Ayrıca Hz. Muhammed'in teşrifıyla de sema kapılarının tamamen onlara yasaklandığı, buna rağmen onların da sürekli olarak semaya yaklaşma çabası içerisinde oldukları, fakat onların oraya girmekten menedildikleri anlaşılmaktadır. Nitekim bu anlam, başka bir âyette de şöyle ifade edilmiştir: *وَأَنَا كُنَّا نَقْعُدُ مِنْهَا مَقَاعِدَ لِلسَّمْعِ* “Hâlbuki biz, (daha önce) göğün bazı yerlerinde gayb haberlerini dinlemek için otururduk...”⁷⁷ Ayet-i kerimedeki cinlerin daha önceki adetleri üzere semadan haberler öğrenmek istedikleri fakat göğün güçlü bekçiler ve alevli ateşlerle korunmuş olduğunu gördükleri beyan edilmektedir. Ayrıca ayette ifade edilen *مَقَاعِدَ* “oturma yerleri” lafzı, semâdan haber dinlemek maksadı ile oturulmaya uygun olan yerler anlamında olup cinlerin azgın olanları, cahillere telkin etmek maksadı ile semânın haberlerini meleklerden dinlemek için böyle bir şey yaptıklarını da bildirmektir. Yüce Allah, Hz. Muhammed'i (s.a.s.) peygamber olarak gönderince, yakıcı alevli ateşlerle semâyı bunlardan korumuştur.⁷⁸

İbn Kesir bu âyetin Hz. Muhammed'e (s.a.s.) Kur'ân'ın gönderildiği sırada yaşayan cinlerden bahsettiğini bildirerek şöyle izah getirmiştir: “Allah'ın, Kur'ân'ı ve peygamberini koruma vâsıtalarından birisi de, göğün sert bekçiler (melekler) ve alevlerle doldurulup her taraftan muhafaza altına alınması ve daha önce orada

⁷⁶ Ebü'l-Leys Nasr b. Muhammed b. Ahmed b. İbrahim es-Semerkindî, *Bahru'l-Ulum*, (thk. Ali Muhammed Muavviz, Adil Ahmed Abdulmucid), Daru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, 1413/1993, II, 253; Râzî, *et-Tefsîrû'l-Kebîr*, XIX, 130; Kurtubî, *el-Câmi' li-Ahkâmi'l-Kur'ân*, X, 10.

⁷⁷ Cin, 72/9.

⁷⁸ Kurtubî, *el-Câmi' li-Ahkâmi'l-Kur'ân*, XIX, 12.

oturan şeytânların, oturdukları yerlerden kovulmalarıdır. Tâ ki Kur'ân'dan bir şey kapıp kaçmasınlar ve bunu kâhinlerin diline verip de işin karışmasına, iltibaslar doğmasına ve sonra da hangisinin gerçek Kur'ân olduğunun bilinemeyip şaşırılmasına vesile olmasınlar. Bu da Allah'ın kullarına rahmetinin, yaratıklarına lütfunun bir numûnesidir. Ayrıca değerli kitabını koruyuşunun bir örneğidir. Bu sebeple cinnîler dediler ki: “Doğrusu biz, göğü yokladık da, onu sert bekçiler ve alevlerle doldurulmuş bulduk. Doğrusu biz, göğün dinlenebileceği bir yerinde oturmuştuk; ama şimdi kim onu dinleyecek olursa, kendisini gözetleyen bir alev buluyor.”⁷⁹ Âyette cinlerin, gökleri dinlemek, haber almak için önceden bazı mevkilerde oturdukları açık bir şekilde belirtilmiştir.

Yukarıda da zikredildiği gibi câhiliye Arapları, büyücülerin, kâhinlerin, şairlerin, sihirbazların cinlerle irtibatlı olup onlardan ilham aldıklarına, cinlerin de gökten kulak hırsızlığı yoluyla haberler çalıp bunları kâhinlere verdiklerine, bu yüzden onların ardından gökte kayan ışıklar atıldığına inanırlardı. Onların sahip oldukları bu inanış, bu konuda daha önceleri sahip oldukları bir vahiy kaynağından bilgilendirilmiş olduklarına işaret etmektedir.⁸⁰ Bu inanca sahip olan Câhiliye Arapları, Kur'ân'ın da cinler tarafından gökten çalınp Hz. Peygamber'e atıldığını sanmışlar, bu yüzden O'na (s.a.s.) kâhin, şâir, sihirbaz ve mecnûn demişlerdi. Onların bu düşüncelerini reddetmek için bu âyetlerde cinlerin ağzından, artık eskisi gibi göğe sokulup haber çalamadıkları, atılan ışınlarla kovuldukları anlatılmaktadır. Eskiden bazı haberler çalıp, bunlara yüzlerce yalan katarak kâhinlerin kulaklarına atmış olsalar bile, artık böyle bir şey yapmalarının mümkün olmadığı bildirilmektedir.

Yukarıda kaydedilen âyetleri tefsir sadedinde bazı hadislerde de cinlerin haber çalmalarından bahsedilmektedir. Hz. Peygamber

⁷⁹ İbn Kesir, Ebu'l-Fida İsmail b. Ömer b. Kesir el-Kureşî, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, (thk. Sami b. Muhammed Selam), Daru't-Tayyibe, 1420/1999, VIII, 240-241.

⁸⁰ Râzî, *et-Tefsîrû'l-Kebîr*, XXX, 158.

(s.a.v.) cinlerin kulak hırsızlığı yoluyla haber çalma teşebbüsünde bulduklarını şöyle ifade etmiştir:

“Allah gökyüzünde bir işe hüküm verdiği zaman sert bir kaya üzerinde hareket ettirilen zincir sesi gibi mehâbetli (büyük ve saygın kimselere duyulan saygı) olan bu ilâhi hükme melekler tamamen boyun eğerek, (korku ile) kanatlarını birbirine vurmaya başlarlar. Gönüllerinden bu korku giderilince de, (Mukarrebûn'dan olan meleklerle): 'Rabbiniz ne buyurdu?' diye sorarlar Onlar da: 'Hakkı söyledi, O çok yücedir, çok büyüktür' derler. Bu şekilde kulak hırsız (cinler) Allah'ın o emrini işittirler. O sırada kulak hırsız (cinler yerden göğe kadar) birbirinin üzerine zincirleme dizilmiş (ve kulak hırsızlığına hazırlanmış) bulunurlar. Râvî Süfyân b. Üyeyne, avucunu çevirip parmaklarının arasını ayırdı ve bu dizilişi avucuyla vafetti. (Onlar bu vaziyetteyken) cin, meleklerin o konuşmasını işitir de hemen onu altındakine atar. Sonra diğeri de o sözü kendinden aşağıdakine atar. Nihâyet en aşağıdaki o sözü kendinden alttakine gönderir. En sonunda da en aşağıdaki sözü sihirbazın yahut kâhinin diline bırakır Bazı defa meleklerin konuşmasını işiten en üstteki cine bir ateş parçası (şihâb) yetişerek altındaki cine o haberi atmadan onu imha eder. Bazen de ateş kendisine erişmeden önce o haberi altındaki cine atarak ulaştırır Ancak işittiği habere yüz de yalan katar. (Kâhin ya da sihirbaz bunu insanlara söyler ve ilâhi emir yeryüzünde gerçekleşince, insanlar tarafından): 'O bize filân gün şöyle şöyle ve şöyle demiş değil miydi?' diye söylenilir. Böylece (cin tarafından gökyüzünden işitilmiş) o kelime sebebiyle (sihirbaz veya kâhin) doğrulanır.”⁸¹

Konuyla ilgili Hz. Âişe'den nakledilen bir hadiste de bu durum şöyle anlatılmaktadır: Bazı kimseler Rasûlullah'a kâhinlerin mahiyetinden sorduklarında, Hz. Peygamber: 'Onlar hiçbir şey değildir' buyurdu. Orada bulunanlar: 'Yâ Rasûlallah! Onlar bazen bir şey söylüyorlar da gerçek çıkıyor' dediklerinde, O da: 'Bu söz cinden işitilmiştir ki, cinni o sözü kulak hırsızlığı yapıp süratle kapar ve

⁸¹ Buhârî, *Tefsirü'l-Kur'an*, 15/1; 34/1; Müslim, *Selâm*, 124; -Tirmizî, *Tefsirü'l-Kur'ân*, 34/2.

*daha sonra dostunun kulağına, tavuğun tekrar tekrar seslenmesi gibi eğilip boşaltır. Kâhinler de bu sözün içine yüzden fazla yalan karıştırırlar"*⁸² diye buyurmuştur.

Yukardaki hadis-i şerifte cinlerin gökten haber çalma teşebbüsünde buldukları ve bu maksatla bir ekip halinde hareket ettikleri anlatılmaktadır. En yukarda bulunan ve meleklerin konuşmasını kapıp aşağısındakine atan cinnin ve alttaki diğer cinlerin sıralanmış konumlarından ve daha sonra en üstteki cinden ta en alttaki kâhin ya da sihirbaz denilen şahsa kadar çalınan haberlerin zincirleme yansıtılarak ulaştırma çabalarından bahsedilmektedir. Ayrıca bu haberi ulaştıramadan en yukardaki ya da aradaki cinlerin ışına (şihâb) maruz kalarak imha edildikleri de bildirilmektedir.

Bu hadisin ravisi Süfyân b. Uyeyne, cinlerin bu vaziyetteki durumlarını parmaklarını açarak onların aralıklı olarak dizilişlerini göstermek istemiştir. Bu durum, cinlerin kendi yaratılışlarına uygun bir haberleşme tarzlarının olduğu göstermektedir. Bu haberleşmenin Ateş'in de dikkat çektiği gibi üstteki cinin adeta bir verici gibi ışın vs. yollarla haberi alttakine göndermesi ve alttaki cinin de bir alıcı cihaz gibi haberi alıp, tekrar bir verici pozisyonunda daha alttaki cine yansıtması⁸³ şeklinde gerçekleştiği düşünülebilir. Adeta şifre şeklinde gelen bu uyarı, sonunda kâhinin ya da sihirbazın anlayabileceği şekle dönüştürülerek, kendisine iletildiği anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak cin ve şeytanların Hz. Muhammed'in (s.a.s.) dünyaya teşrifinden önce gökyüzünün değişik katlarına çıkabildikleri, orada belli makamlar edinerek kulak hırsızlığı yoluyla bazı önemsiz haberlere vakıf oldukları ve yalanla karışık bu bilgileri dünyadaki dostlarına bildirdikleri anlatılmaktadır. Fakat yukarıda zikri geçen "semavâtın Hz. İsa dönemine kadar şeytanlardan korunma-

⁸² Buhârî, *Edeb*, 117; *Tevhid*, 57; Müslim, *Selâm*, 123.

⁸³ Ali Osman Ateş, *Kur'ân ve Hadislere Göre Cinler ve Büyü*, Beyan Yayınevi, İstanbul, 2011, s. 43-45.

dığı, onun gelmesiyle göklerin üçünün korunmaya alındığı" ile ilgili haber, gerçeği ifade etmekten uzak olduğu görülmektedir. Çünkü Kur'an'da cinlerin semaya çıktıklarını belirten bütün ayetlerde "gök" tekil olarak "Sema" formatıyla kullanılmıştır. Bu durum da cinlerin kulak hırsızlığı yapmak için eskiden beri çıktıkları yerin, yalnız yerküresine en yakın olan "dünya seması" olduğunu göstermektedir. Fakat Hz. Peygamber'in gelmesiyle birlikte Kur'an vahyine her hangi bir şüphe arız olmaması için sema kapılarının onlara tamamen yasaklandığı bildirilmektedir. Yaratılış itibarıyla latif ve hafif olan cin ve şeytanların inatçı olanlarının da melekleri taklit ederek semaya çıkma teşebbüsünde buldukları, fakat adeta göğün karakolları konumunda olan "burçlardan" onlara yakıcı ateşler atılmak suretiyle, oradan kovuldukları anlaşılmaktadır.

3. Semanın Şeytanlardan Korunmuş Olması

Kur'an-ı Kerim ve hadislerde cinlerin haber çalmak için göğe çıkma çabası içerisinde oldukları, fakat üzerlerine yıkıcı, delici ışınlar gönderilmek suretiyle oradan kovuldukları bildirilmektedir. Kur'an-ı Kerim'de bu konuda şöyle buyurulmaktadır: *أَلَا مَنْ اسْتَرَقَ السَّمْعَ فَأَتْبَعَهُ شِهَابٌ مُبِينٌ* "Ve onu (göğü) taşlanarak kovulmuş her şeytandan koruduk. Ancak kulak hırsızlığı yapan olursa, onu da parlak bir ışık kovalar."⁸⁴ "S-r-k" kökünden türeyen "isteraka" kelimesi, "kulak hırsızlığı anlamında olup gizlice çalmak"⁸⁵ demektir. Şihâb kelimesi sözlükte "içinde ateş olan âsa, içinde parlak ateş topu olan âsa ve yanan ateşten yükselen ve beliren alev"⁸⁶ anlamına geçmektedir. Şihâb ise, parlayan bir ateş parçası demektir. Daha sonra yıldızlar ve süngüler, kendilerindeki parıltıdan ötürü, ateşe benzedikleri için "şihâb" diye isimlendirilmişlerdir.⁸⁷ Âyette "şeytan-ı racim" ifadesi yer almaktadır ki, bu da "kovulmuş ve lânetlemiş" anlam-

⁸⁴ Hicr, 15/17-18.

⁸⁵ Beydavî, *Envâru't-Tenzil*, III, 208.

⁸⁶ Cevherî, *es-Sihâh*, I, 159; İsfahânî, *Müfredât*, s. 465.

⁸⁷ Râzî, *et-Tefsirü'l-Kebir*, XIX, 130.

larına gelmektedir. Gökten haberler çalmaya teşebbüs ettiğinde atılan şihâblarla kovalandığı için şeytâna da "Racîm" denilmiştir.⁸⁸

Kurtubî bu âyetteki istisnanın "istisna-i münkatı" olduğunu ileri sürerek âyeti "ancak kulak hırsızlığı yapan yani önemsiz ve çabucak bir şey alıp kapan kimse müstesna; onun ardına da apaçık bir ateş parçası düşmektedir" diye açıklamıştır. Ayrıca istisnanın munfasıl olduğunu ileri sürenlerin olduğunu belirterek bu durumda âyetin şu anlamda olacağını zikretmiştir: "Biz semayı, vahiy ve onun dışındaki şeyleri işitmelerine karşı şeytanlardan korumuşuzdur. Şu kadar var ki kulak hırsızlığı yapan müstesnadır. Çünkü Biz bunların vahiy dışındaki sema haberlerinden herhangi bir haberi işitmelerine karşı semayı korumuş değiliz." Ayrıca şeytanların vahiyden herhangi bir şey işitemeyeceklerine de **إِنَّهُمْ عَنِ السَّمْعِ لَمْعَزُولُونَ** "Çünkü onlar işitmekten kesinlikle uzak tutulmuşlardır"⁸⁹ âyetini delil getirmiştir.⁹⁰ Beydavî, kulak hırsızlığının, göktekilerden az miktarda kapılan şeye benzetildiğini belirterek, bunun sebebini de aralarında cevher bakımından münasebetin varlığına bağlamıştır.⁹¹

Râzî, şeytanların kulak hırsızlığı yapmaya yönelmelerinin, "gökleri onlardan korunmuş olma" özelliğinden çıkarmadığını, bu durumun onların oraya yaklaşma çabası içinde olduklarını fakat oraya girmekten menedildiklerini ifade ettiğini bildirmiştir.⁹² Daha sonra İbn Abbas'tan "kulak hırsızlığı" ifadesi ile "onların çalabildikleri, kapıp kaçtıkları önemsiz haberlerin" kastedildiği bilgisini aktarmıştır. Şeytanların mütemerrid olanlarının göğe doğru çıkma gayreti içinde olduklarını, fakat onların ateşten mermilerle taşlandıklarını, ateşlerin onları yakıp fakat öldürmediğini zikretmiştir.⁹³

⁸⁸ Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili*, V, 3048-3049.

⁸⁹ Şuarâ, 26/212.

⁹⁰ Kurtubî, *el-Câmi' li-Ahkami'l-Kur'ân*, X, 10-11.

⁹¹ Beydavî, *Envâru't-Tenzil*, III, 208.

⁹² Râzî, *et-Tefsîrû'l-Kebîr*, XXIX, 129-130.

⁹³ Râzî, *et-Tefsîrû'l-Kebîr*, XXIX, 129-130.

Göğün inatçı şeytanlardan korunduğunu bildiren diğer bir âyette de bu durum şöyle ifade edilmiştir: **وَحَفَظًا مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ مَارِدٍ * لَا يَسْمَعُونَ** "O (yakın göğü) her türlü inatçı, asi şeytandan koruduk. Onlar yüksek (melekler) topluluğunu dinleyemezler. Her taraftan kovulup atılırlar."⁹⁴ Bu âyette şeytan, "şeytan-ı mârid" sıfatıyla nitelendirilmiştir ki, bu da "inatçı, asi ve itaat dışına çıkan"⁹⁵ manasına gelmektedir. Bu asi ve inatçı şeytanalar, yüce (melekler) topluluğunu dinleyemezler. Onlar cisimlere ait süsleri, zahirî nurları geriden gördükleri halde daha yüksek heyetleri, en yüce cemiyetleri, yani melekleri dinleyip işitemezler, peygamberler gibi vahiy alamazlar, miraca çıkamazlar, o sınırlarda duramazlar. Kovulmak için her taraftan onlara atış edilir, mermiye tutulurlar.⁹⁶ Ayetin devamında kulak hırsızlığı yapanların durumu da şöyle anlatılmaktadır: **إِلَّا مَنْ خَطِفَ الْخَطْفَةَ فَأَتْبَعَهُ شِهَابٌ ثَائِبٌ** "Ancak kulak hırsızlığı yapanlar olur. Onu da yakıcı bir alev takip eder."⁹⁷ Ancak kulak hırsızlığı ile onlardan herhangi birisi, meleklerin kendi aralarında dünyada olacak şeyler ile ilgili konuşmalarından - yeryüzündekiler bunu bilmeden- bir şeyleri kaparak işitebilir. Bu şeytanların cisimlerinin hafifliğinden ötürüdür. O, bu bilgileri işittiğinde parlak yakıcı bir ateş⁹⁸ ve gökten yere doğru delip geçen bir alev⁹⁹ ona isabet ederek¹⁰⁰ etkisiz hale getirir.

Ayette şihâb lafzının sıfatı olan sâkıb kelimesi, delen veya delici anlamına gelmektedir.¹⁰¹ Bu, ışığı ile karanlıkları ve havayı adeta delip geçtiği için sâkıb (delip geçen) diye isimlendirilmiştir.¹⁰²

⁹⁴ Saffât, 37/7-8.

⁹⁵ Ebu'l Berekat Abdullah b. Ahmed b. Mahmud Hafizü'd-Din en-Nesefî, *Medarikü't Tenzi'l- ve Hakaiku't-Te'vil*, (thk. Yusuf Ali Bedvî), Dar'ü Kütübî't-Tayyib, Beyrut, 1419/1998, III, 117.

⁹⁶ Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili*, VI, 4048.

⁹⁷ Saffât, 37/10.

⁹⁸ Kurtubî, *el-Câmi'li-Ahkami'l-Kur'ân*, X,11.

⁹⁹ Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili*, VI, 4048.

¹⁰⁰ Râzî, *et-Tefsirü'l-Kebir*, XXVI, 321.

¹⁰¹ Kurtubî, *el-Câmi'li-Ahkami'l-Kur'ân*, X,11.

¹⁰² Râzî, *et-Tefsirü'l-Kebir*, XXVI, 319.

Yazır, şihâbların (alevler) bir mermi gibi gelerek havayı dışından delip geçtiklerini, onların en yakın göğün sabit süsü olan yıldızlar gibi büyük olmamakla beraber, yine yıldızlar cinsinden sayılabilecek küçük ve küme küme dolaşan gök cisimlerinden olduklarını belirtmiş, bunların havayla temas edip parladığı sırada bir fişek gibi kaymalarıyla da “süs olma” vazifesini gördüklerini ifade etmiştir. Ayrıca şeytanlara atılan şihâbdan maksadın “ruhanî bir şihâb olmasının” da ihtimal dahilinde olduğunu belirtmiştir.¹⁰³

Göklerin şeytanlardan korunduğunu, oraya yükselip kulak hırsızlığı yoluyla bazı haberler kapmak isteyen cinnilerin taşlandığını bildiren diğer bir âyette ise bu durum şöyle resmedilmektedir: **وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحٍ وَجَعَلْنَاهَا رُجُومًا لِلشَّيَاطِينِ وَأَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابَ السَّعِيرِ** *Andolsun ki Biz, en yakın göğü kandillerle süsledik ve onlarla şeytânların taşlanmasını sağladık...*¹⁰⁴ Dünya göğünden maksadın hangisi olduğu konusunda iki görüş ortaya atılmıştır. Birincisi, âyette zikredilen yedi gökten biri olup, bize doğru aşağıda bulunan ve en yakın olan birinci gök olmasıdır ki, arzımızın boşluğundan ve hatta sathundan itibaren, ayın yörüngesinin üst sınırına kadar bir senede dönüp dolaştığı dairenin iç ve dış hudududur. Buna eski astronomi bilgileri ay yörüngesi demişlerdir. Ancak görünen yıldızların burada yer almamasından dolayı müfessirler bu konuda ihtilâfa düşmüşler, çokları kandillerle süslü olan dünya semasının, ayın yörüngesinden çok daha geniş olmasını gerektirdiğini söylemişler, bazıları da yıldızlarla süslü olması için görünen yıldızların hepsinin o yörüngenin içerisinde bulunduğunu ileri sürmüşlerdir. Fakat bu âyet, yıldızların ayın yörüngesinde toplandığını göstermez, belki söz konusu yörüngenin onlarla süslendiğine delalet etmektedir.¹⁰⁵

Bu âyet-i kerimede, cin ya da şeytanların semadan kovulmalarında kullanılan “şihâbın/rucûmun” kaynağına işaret edilmektedir.

¹⁰³ Yazır, *Hak Dini Kur’ân Dili*, VI, 4048.

¹⁰⁴ Mülk, 37/5.

¹⁰⁵ Yazır, *Hak Dini Kur’ân Dili*, VII, 5188-5189.

Âyette "rucûmen" lafzı geçmektedir ki, bu da kendisiyle taş atılan şey anlamına gelmektedir. Bu durum, cin ya da şeytânlara yıldızların kendilerinin değil, onlardan şeytanlara "bিরer ateş parçasının" atıldığı şeklinde yorumlanmış ve şeytanlara atılan bu alev parçasının da "şihâb" diye isimlendirildiği belirtilmiştir.¹⁰⁶ Ayrıca âyetlerde zikredilen "şihâb," şeytânları izleyip yakan, onların faaliyetlerine engel olan mahiyeti henüz bilinmeyen, "manevî bir nur ve ışın"¹⁰⁷ olarak da açıklanmıştır.

Bu görüşlerin yanında (*وَجَعَلْنَاهَا رُجُومًا لِلشَّيَاطِينِ* "Onlarla şeytânların taşlanması sağladı") lafzının diğer bir anlamının da kâhinleri, falcıları, münecimleri içerisine aldığı ifade edilmiştir.¹⁰⁸ Buna göre bu âyetin anlamı, "münecimlerin bir takım zannî bilgi ve vehimlerle gaybdan haber vermeye kalkışıp halkı aldatmaları, Allah'ın sonsuz ilmine havale edilmesi gereken hükümleri, yıldızlara, onların bir takım özelliklerine, kuvvetlerine dayandırarak ilmi suistimal ederek insanları şirk ve küfre sevk etmeleri için öne sürdükleri bir takım bahanelere vesile kıldık"¹⁰⁹ demektir. Bu durumda ayette zikredilen şeytanlardan maksadın, kaza ve kader gibi bir takım gayb konularında yıldızların tesirine inanarak, onların konumlarından gayba ve geleceğe dair bir takım haberler çıkarıp insanları aldatmaya uğraşan "münecimler, kâhinler, halkı kandırmaya çalışan insan şeytânları" olduğu anlaşılmaktadır.

Haber çalmak maksadı ile göğe çıkan şeytanlara atıldığı bildirilen şihâbların, "manevî bir nur ve ışın" olduğu şeklinde yapılan yorum pek isabetli görülmemektedir. Zira insanın en önemli vazifelerinden birisi de Cenab-ı Hakk'ın her biri "kudret mu'cizesi" olan eserlerini tefekkür etmektir. İnsanların bu vazifelerini yapması da Yüce Allah'ın "önemli gaybî icraatlarına" bir işaret ve alâmet koymasını iktiza etmektedir. Dolayısıyla bu işaretin de yeryüzü

¹⁰⁶ Râzî, *et-Tefsirû'l-Kebir*, XXX, 583-584.

¹⁰⁷ Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili*, VII, 5204.

¹⁰⁸ Beydavî, *Envâru't-Tenzîl*, V, 229.

¹⁰⁹ Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili*, VII, 5207.

şakinlerince görülebilen “maddî ışınlar” olmasını gerektirmektedir. Bunların “şeytanları taşlamak için yaratılmış bir çeşit yıldız veya onlardan atılan ve ‘şihâb’ denilen birer ateş parçası” olmaları, kanaatimizce daha isabetli görülmektedir. Bunlar insanlara, bazen gökyüzünde kaydığı gözlemlenen kuyruklu yıldız, bazen de gök taşları, meteorlar veya astronomlarca bilinen ve ışık saçan başka bir cisim şeklinde görülebilmektedirler.

Kısacası cin ve şeytanlar, gök katlarından kovulmuş, semavî haberleri çalıp bunları dostlarına iletmekten menedilmişlerdir. Acaba bu âyetler yüzünü göklere çevirmiş, haberleşme ağlarını kurarak adeta gökleri fethetmeye çalışan insanoğluna hangi mesajları vermektedir? Yoksa bunlar insanoğluna, uzayda gidebileceği son bir sınır olduğunu, onun dışına çıkmaya izin verilmediğini mi bildirmek istemektedir? Acaba şeytanî güçlere yasaklanan ulvî âlemler, yeryüzünde fesat ve bozgunculuk çıkararak Allah’ın kullarını O’na isyan ettirip yolundan alıkoymak isteyen “şeytanın tilmizlerine” açık olacak mı? Yoksa şer güçlere yasaklanan semavât, salih düşünce sahiplerine kapılarının açık olduğunu mu bildirmek istemektedir? İşte bütün bunlar, âyetlerin bizlere vermek istediği mesajlar cümlesinden olabilir.

Sonuç

Yüce Allah Kur’an’ın farklı sûrelerinde kasem ederek burçlar ve yıldızlarla göğü süslediğini bildirmiş ve o ulvî âlemleri her türlü şeytandan koruduğunu beyan etmiştir. Buna rağmen inatçı olan cin ve şeytanların bir kısmının kendilerine yasaklanan o âlemlere çıkma gayreti içerisinde olduklarını, onlardan kulak hırsızlığı yapmak suretiyle bazı değersiz bilgileri kaptıkları, fakat onların arkasından da ışığı ile havayı delen, parlak yahut yakıcı bir şihâbın yetişip onları yaktığını bildirmiştir.

Kur’an’ın Mekkî sûrelerinde tekrarlanan bu olaylarla, gökyüzünün Hz. Peygamber’in nübüvvetiyle birlikte korunmaya başlandığı ve bundan böyle müneccim ve kâhinlerin, cinleri kullanarak gökyüzündeki meleklerin konuşmalarından “gayba dair bilgiler

elde ettikleri" şeklindeki iddiaların artık geçersiz ve imkânsız olduğu bildirilmiştir. Zira Câhiliye Arapları, büyücülerin, kâhinlerin, şairlerin, sihirbazların cinlerle irtibatlı olup onlardan ilham aldıklarına, cinlerin de gökten kulak hırsızlığı yoluyla haberler çalıp bunları kâhinlere verdiklerine, bu yüzden onların ardından gökte kayan ışıklar atıldığına inanıyorlardı. Bu yüzden, Kur'ân'ın da cinler tarafından gökten çalınıp Hz. Peygamber'e atıldığını zannederek O'na (s.a.s.) kâhin, şâir, sihirbaz ve mecnûn demişlerdir. Hz. Peygamber'in gönderilmesinden önce cinlerin, semâya çıktıkları ve belli yerlerde eğleşerek kulak hırsızlığı yoluyla gök haberlerini çaldıkları bildirilmiştir. Fakat Hz. Peygamber'in risaletiyle beraber bu durumun onlara yasaklandığı, fakat onların aynı maksatla, kulak hırsızlığı yapmak için semâda oturdukları yere çıkmak istedikleri, üzerlerine şihâblar gönderilerek bundan menedildikleri zikredilmiştir.

Semavâtın Hz. İsa dönemine kadar şeytanlardan korunmadığı, onun gelmesiyle göklerin üçünün korunmaya alındığı" ile ilgili haberin, gerçeği ifade etmekten uzak olduğu ortaya konulmuş, bunun sebebinin de Kur'ân'da cinlerin semaya çıktıklarını belirten bütün ayetlerde "gök" lafzının tekil olarak "Sema" formatıyla kullanılması gösterilmiştir. Bu durumdan da cinlerin kulak hırsızlığı yapmak için eskiden beri çıktıkları yerin, yalnız yerküresine en yakın olan "dünya seması" olduğu anlaşılmıştır. Hz. Peygamber'in gelmesiyle birlikte Kur'ân vahyine her hangi bir şüphe arız olmaması için sema kapılarının onlara tamamen yasaklandığı, buna rağmen yaratılış itibarıyla latif ve hafif olan cin ve şeytanların inatçı olanlarının, melekleri taklit ederek semaya çıkma teşebbüsünde buldukları, fakat göğün karakolları konumunda olan "burçlardan" onlara yakıcı ateşler atılmak suretiyle, oradan kovuldukları ifade edilmiştir. Ayrıca Kur'ân, şeytanların taşlanıp kovulmalarıyla, Hz. Muhammed'in (s.a.s.) kalbine gelen vahyin, huzuruna gelen Cebrâil'in ve nazarına görünen gaybî hakikatlerin, sağlam ve müs-

takim olduklarını, hiçbir cihetle bunlara şüphe ve tereddüdün bulaşma imkânının olmadığına işaret etmiştir.

Bu âyet-i kerimelerde, cin ya da şeytanların semadan kovulmalarında kullanılan “şihâbın/rucûmun” kaynağına da işaret edilmiştir. Âyette geçen “rucûmen” lafzının, kendisiyle taş atılan şey anlamına geldiği gerekçe gösterilerek, cin ya da şeytânlara yıldızların kendilerinin değil, onlardan şeytanlara “bিরer ateş parçasının” atıldığı şeklinde yorumlanmış ve şeytanlara atılan bu alev parçasının da “şihâb” diye isimlendirildiği belirtilmiştir. Bunun yanında âyetlerde zikredilen “şihâbın,” şeytânları izleyip yakan, onların faaliyetlerine engel olan mahiyeti henüz bilinmeyen, “manevî bir nur ve ışın” olarak da açıklanmıştır.

Haber çalmak maksadı ile göğe çıkan şeytanlara atıldığı bildirilen şihâbların, “manevî bir nur ve ışın” olduğu şeklinde yapılan yorumların pek isabetli olmadığı ortaya konulmuştur. Buna gerekçe olarak “insanın en önemli vazifelerinden birisinin Cenab-ı Hakk’ın her biri ‘kudret mu’cizesi’ olan eserlerini tefekkür etmek olduğu, onların bu vazifelerini yapmasının da Yüce Allah’ın ‘bu gibi önemli icraatlarına’ birer işaret ve alâmet koymasını gerektirdiği gösterilmiş, buna binaen bu işaretin yeryüzü sakinlerince görülebilen ‘maddî bir ışın’ olmasının daha doğru bir yaklaşım olacağı kanaatine varılmıştır. Bu alamet ve işaretlerin de “şeytanları taşlamak için yaratılmış bir çeşit yıldız veya onlardan atılan ve ‘şihâb’ denilen birer ateş parçası” olmalarının daha isabetli olacağı sonucuna varılmıştır. Bunların insanlara, bazen gökyüzünde kaydığı gözlemlenen “kuyruklu yıldız,” bazen de “gök taşları, meteorlar” veya astronomlarca bilinen, “yakıcı ve delici, parlak ışık saçan” başka bir cisim şeklinde görüldükleri tesbit edilmiştir. Ayrıca şeytanların gökten taşlanarak kovulmalarının, kâinatta geçerli olan “mücadele kanununun” en geniş dairede dahi cereyan ettiğine bir remiz ve alâmet olduğu yorumları da yapılmıştır.

Göğün şeytanlardan korunduğunu bildiren bu âyetler, insanoğluna, uzayda gidebileceği son bir sınır olduğunu, onun dışına çık-

maya izin verilmediğini mi bildirmek istemektedir? Yahut bu ayetler, şeytanî güçlere yasaklanan ulvi âlemlerin, yeryüzünde fesat ve bozgunculuk çıkararak Allah'ın kullarını O'na isyan ettirip yolundan alıkoymak isteyen "şeytanın tilmizlerine" de yasak olduğunu mu bildirmektedir? Yoksa şer güçlere yasaklanan semavâtın, salih düşünce sahiplerine kapılarının açık olduğunu mu bildirmek istemektedir? İşte bu ve buna benzer sorular, âyetlerin insanlığa vermek istediği mesajlar cümlesinden olduğu sonucuna varılmıştır.

Kaynaklar

Abdülbâki, Muhammed Fuad, *el-Mucemû'l-Müfehres li Elfazi'l-Kur'âni'l-Kerim*, Daru'l-Fikr, Beyrut, 1992.

Ahmed Naim, Babanzade, *Sahih-i Buhari Muhtasari Tecrid-i Sarih Tercemesi ve Şerhi*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1980.

Akgün, İbrahim, *Kur'ân'ın Işığında Tefekkür*, Gece Akademi Yayınları, Ankara, 2019.

Ateş, Ali Osman, *Kur'ân ve Hadislere Göre Cinler ve Büyü*, Beyan Yayınevi, İstanbul, 2011.

Begâvî, Ebû Muhammed Hüseyin b. Mesûd, *Me'âlimu't-Tenzil*, (thk. Muhammed Abdullah en-Nemir, Osman Cum'a Dâmiriyye ve Süleyman Müslim el-Harş), Dâru Taybe, Riyâd, 1409.

Beydavî, Ebu Said Abdullah b. Ömer b. Muhammed eş-Şirâzî, *Envâru't-Tenzil ve Esrâru't-Te'vil*, (thk. Muhammed Abdurrahman el-Mera'sli), Nşr. Müessesetü's-Şaban, Beyrut, 1418.

Buhârî, Muhammed b. İsmail, *Sahihu'l-Buhârî (el-Câmi'u's-Sahîh)*, I-VIII, İstanbul, 1413/1992.

Cabirî, Muhammed Abid, *Fehmü'l-Kur'an*, Çev. Muhammed Coşkun, Mana Yayınları, İstanbul, "t.y."

Cevherî, İsmail b. Hammâd, *es-Sihah Tacü'l-Lûgati ve Sihahû'l Arabiyye*, (thk. Ahmed Abdulğafur Attar), Daru'l-Kütübî'l-Arab, Mısır, 1377.

Çelebi, İlyas, "Şeytan," *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Ankara, TDV Yayınları, 2010.

Davudoğlu, Ahmed, *Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi*, I-XII, Sönmez Neşriyat, İstanbul, 1977.

Demirci, Kürşat, "Burç", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Ankara, TDV Yayınları, 1992.

Demirkan, Hüseyin, *Yıldızların Esrarı*, Yeni Asya Yayınları, İstanbul, 1978.

Ebussuud Efendi, Muhammed b. Muhammed b. Mustafa el-İskilîbî el-İmâdî, *İrşâdu'l-Aklî's-Selim ila Mezaya'l-Kitabî'l-Kerim*, (thk. Halid Abdulğani Mahfuz), Daru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, 2010.

İbn Kesir, Ebu'l-Fida İsmail b. Ömer b. Kesir el-Kureşî, *Tefsîru'l-Kur'ânî'l-Azîm*, (thk. Sami b. Muhammed Selam), Daru't-Tayyibe, 1420/1999.

İbn Manzûr, Ebu'l-Fazl Muhammed b. Mükerrrem b. Ali el-Ensârî, *Lisânu'l-Arab*, Daru's-Sadr, Beyrut, 1968.

İsfahânî, Ebû'l-Kasım Hüseyin b. Muhammed b. Mufaddal Râğîb, *Müfredâtu El-fazi'l-Kur'ân*, (thk. Safvan Adnan Dâvûdî), Dâru'l-Kalem, Dımaşk, 2002.

Karraman, Hayrettin, Mustafa Çağrı, İbrahim Kâfi Dönmez ve Sadrettin Gümüş, *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, Ankara: I-V, DİB Yayınları, 2007.

Kurtubî, Ebu Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebibekr, *el-Cami li-Ahkami'l-Kur'ân*, (thk. Ahmed el-Birdunî ve İbrahim Edfiş), Daru Kütübî'l-Mısriyye, Kahire, 1384/1964.

Kutluer, İlhan, "Buruc", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Ankara: TDV Yayınları, 1992.

Kutub, Muhammed Seyyid, *Fî Zilâlî'l-Kur'ân*, Daru'ş-Şuruk, Beyrut, 1992.

Müslim, Ebu'l Hüseyin Müslim b. el-Haccâc b. Müslim el-Kuşeyrî, *Sahih-i Müslim*, İhyau't-Turasi'l-Arabî, Beyrut, "t.y."

Nesefî, Ebu'l Berekat Abdullah b. Ahmed b. Mahmud Hafizü'd-Din, *Medarikü't Tenzî'l- ve Hakaiku't-Te'vil*, (thk. Yusuf Ali Bedvî), Dar'u Kütübî'l-Tayyib, Beyrut, 1419/1998.

Nevevî, Ebû Zekeriyâ Yahya b. Şeref b. Mürî, *Minhâc Şerhu Sahîh-i Müslim b. Haccâc*, (thk. Şeyh Halil Me'mûn b. Şihâ), Dâru'l-Ma'rife, Beyrut 1427.

Râzî Fahrüddin, *et-Tefsîrû'l-Kebîr=Mefatihü'l-Gayb*. Daru İhyai't-Turasi'l-Arabiyye, Beyrut, 1420.

Sabûnî, Muhammed Ali *Safoetü't-Tefâsir*, Daru's-Sabûnî li't-Tıbaati ve'n-Neşr ve't-Tevzi', Kahire, 1417/1997.

Semerkandî, Ebû'l-Leys Nasr b. Muhammed b. Ahmed b. İbrahim, *Bahru'l-Ulum*, (thk. Ali Muhammed Muavviz, Adil Ahmed Abdulmucid), Daru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, 1413/1993.

Taberî, Ebû Cafer Muhammed b. Cerir, *Câmiu'l-Beyân an Te'vîli Âyi'l-Kur'ân*. (thk. Ahmed Muhammed Şakir), Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 2000.

Tirmizî, Ebu İsa Muhammed bin İsa, *Sünnenu't-Tirmizi*, (thk. İbrahim Utve), el-Mektebetü'l-İslâmiyye, Mısır, "t.y."

Yazır, Elmalılı Muhammed Hamdi, *Hak Dini Kur'ân Dili*, Eser Neşriyat, İstanbul, 1979.

Yeğîn, Abdullah, *Yeni Lügat*, Yeni Asya Yayınları, İstanbul, 1975.

Zemahşerî, Ebu'l-Kasım Mahmud b. Amr b. Ahmed Cârullâh, *el-Keşşâf 'an Hakâik-i Gavâmi'it-Tenzîli ve 'Uyûni'l-Ekâvîli fi Vücûhi't-Te'vil*, Daru'l-Kitabî'l-Arab, Beyrut, 1407.

Kur'ân'da Göklerin Şeytanlardan Korunma Mes'elesi

Züheyli, Vehb b. Mustafa, *et-Tefsiru'l-Münir fi'l-Akide ve's-Şeriatı ve'l-Menhec*,
Daru'l-Fikri'l-Muasır, Beyrut, Dimeşk.